

Kate Atkinson, Hävityksen jumala

LIISA RINNE (14.2.2016)

Hyvän taistelu pahaan vastaan. Onko tappamisella oikeutta? Edes silloin kun se puetaan sotilaspukuun, valjastetaan suojelemaan tulevaisuutta? Kate Atkinsonin romaani *Hävityksen jumala* haastaa pohtimaan sotaa ja sen moraalista oikeutusta. Atkinson ei päästä lukijaansa helpolla. Hän heittää tämän Tedd Todin matkassa brittiläiseen Halifax-pommikoneeseen, suoraan toisen maailmansodan hornankattilaan.

Hävityksen jumala on Kate Atkinsonin edellisen romaanin *Elämä elämältä* sisarteos. Vaikka molemmat toimivat mainiosti itsenäisinä teoksina, on niitä mielekästä tarkastella myös rinnakkain. Molemmissa kun eletään brittiläisen Todin perheen rinnalla, maailmansotien katveessa. *Elämä elämältä* romaanin päähenkilön, Ursula Todin, elämä kertautuu tarinan edetessä uudellen ja uudelleen antaen joka kerta vaihtoehtoisia totuuksia tapahtumien kulusta. Kysymys entä jos? saa uusia merkityksiä ja ketjuttaa tapahtumat ja ihmiset toisiinsa kiinni.

Hävityksen jumalan päähenkilö on puolestaan Teddy, Ursulan pikkuveli. Romaani on kerronnalliselta rakenteeltaan suoraviivaisempi. Olkoonkin että myös siinä elämän kirjo – tulevaisuus ja menneisyys – ovat jatkuvasti läsnä. Samat asiat kerrotaan useaan kertaan, eri aikoina, välillä eri henkilöiden näkökulmasta. Tarinan edetessä tapahtumat valottuvat kutkuttavasti ristiin, muuttavat merkitystä: sama rakkausjuttu on milloin ”romanttinen välinäytös”, milloin taas pikkujuttu, ”salainen muisto”. Jää lukijan vastuulle päättää mikä on totuus, jos sellaista on.

Painavasta asiastaan huolimatta *Hävityksen jumala* ei ole mitenkään raskas teos. Päinvastoin. Se on niin kuin Atkinsonin teokset yleensä, sujuvasanainen ja mukaansatempaava – riemastuttava ja surullinen. Atkinsonilla on kyky rakentaa henkilöahmoistaan kokonaisiksi ja hyvin inhimillisiksi, niistä ärsyttävistäkin. Tällainen on Teddyn ja tämän nuoruudenrakasteen Nancyn tytär Viola, joka romaanissa räppii tiensä hippikommuunista tuotteliaaksi viihdekirjailijaksi. Alati ihmetellen, miksi kukaan ei rakasta minua.

Toinen maailmansota raunioittaa brittiläisen yhteiskunnan ja repii rikki koko Euroopan. Samalla sota on Teddyn elämän parasta aikaa, ainoata aikaa. Se on

mahdollisuus selvittää siitä tulevaisuudesta johon porvarillinen yhteiskunta ja koti häntä ohjaavat.

"Ajattelin ilmavoimia", Teddy sanoi. Itse asiassa hän ei ollut ajatellut koko asiaa ennen tätä hetkeä, mutta nyt hän tajusi, että häkin ovet avautuivat, vankilan kalterit kaatuivat. Hän vapautuisi pankin kahleista. Samalla hän tajusi vapautuvansa myös esikaupunkitulevaisuudesta, lapsista joista saattaisi sukeutua "aika tylsiä". Hän vapautuisi jopa avioliiton valjaista ja ikeestä. Hän ajatteli kultaisia auringonkukkapeltoja. Jykeviä väripalikoita. Kuumia aurinkoviiluja.

Jankeaisiko Ranska Hitlerin pahan taian alle? Ei kai sentään.

"Lentäjäksi", hän sanoi isälleen. "Olisi mukava lentää."

Kate Atkinson sanoo *Hävityksen jumalan* loppusanoissa halunneensa kirjoittaa toisesta maailmansodasta kahdesta näkökulmasta: Lontoon suurpommituksista ja Saksan strategisesta pommittamisesta. *Elämä elämältä* romaanissa Ursula raivaa pommituksen jälkeisiä tuhoja Lontoossa, kun Teddy puolestaan osallistuu sotaan pommikonealentäjänä ja sitä myötä Saksan infrastruktuurin tuhoamiseen. Silmittömään, hulluutta lähentelevään operaatioon kuten Atkinsonin romaani ja myöhempi historiankirjoitus osoittavat.

Mikä sitten pitää sodat elävinä, Atkinson kysyy ja antaa kenties yhden vastauksen. Molempien romaanien, *Elämä elämältä* ja *Hävityksen jumala*, sisällä pyörii sisäkkäinen tarina, jossa seikkailee pojanviikari nimeltä Augustus. Tämä Ursulan ja Teddyn tädin luoma kirjallinen hahmo on ilkeämpi versio Teddystä, jonka esikuvana poika tahtomattaan myös toimii. Augustus rakastaa seikkailuja ja kepposia. Hän on sankarihahmo, joka kaukana todellisuudesta luo omanlaistaan tarinaa voittajista ja häviäjistä. Tarina, jollaisia on hauska lukea, mutta joihin ei kannata uskoa. Oikeassa sodassa kun ei ole voittajia, on vain häviäjiä.

"55 573 kuollutta pommitusilmavoimissa. Seitsemän miljoonaa kuollutta saksalaista, mukaan luettuina ne puoli miljoonaa, jotka kuolivat liittoutuneiden pommihyökkäyksissä. Yhteensä kuusikymmentä miljoonaa kuollutta toisessa maailmansodassa, mukaan luettuna yksitoista miljoonaa holokaustin uhria. Kuusitoista miljoonaa ensimmäisessä maailmansodassa, neljä miljoonaa Vietnamissa, neljäkymmentä miljoonaa mongolien valloituksissa, kolme ja puoli miljoonaa satavuotisessa sodassa, Rooman kukistuminen vei seitsemän miljoonaa, Napoleonin sodat neljä miljoonaa, Taiping-kapina kaksikymmentä miljoonaa. Ja niin edelleen ja niin edelleen ja niin edelleen, aina paratiisiin saakka, sinne missä Kain tappoi Abelin.

Kaikki nuo linnut, jotka eivät koskaan syntyneet, kaikki nuo laulut, joita ei koskaan laulettu ja jotka siksi voivat olla olemassa vain mielikuvituksessa. Ja tämä on Teddyn.”

Kun sota on tuhonnut lähes kaiken olevaisen, jäljelle jää fiktio. Suvereenisti Atkinson liikkuu ajassa ja paikassa pitäen kertojannyörit tiukasti otteessaan aina viime metreille asti. *Hävityksen jumalassa* sota on se vedenjakaja, joka vaikuttaa Teddyn ja hänen lähipiirinsä elämään. Sodan vaikutukset ulottuvat kauas tulevaisuuteen. ”Ja kun kaikki muu on poissa, jäljelle jää Taide. Jopa Augustus.” Kuviteltu totuus. Tällä asialla Atkinson leikittelee, ja onnistuu.

Kate Atkinson, *Hävityksen jumala*, s.494, S&S, Suom. Kaisa Kattelus

Liisa Rinne on tamperelainen kirjailija, ja kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta.